

Commentaar Dialoognota Ouder Worden

Terecht laat de dialoognota zien dat ouderenbeleid een periode langer dan 2020 tot 2040 moet omvatten. Het aantal ouderen zal toenemen tot zeker 2040. De maatschappelijke consequenties hiervan zijn aanzienlijk. Uitgangspunten zouden een zekere mate van stabiliteit moeten hebben. Ouderenzorg is een breed beleidsterrein breder dan de huidige taken van het ministerie van VWS. Als Raad van Ouderen, hoewel adviserend aan VWS, willen wij deze breedte benadrukken. Ouderenbeleid gaat zeker over wonen en sociale uitkeringen, maar ook over cultuur en de mogelijkheden om zich in de publieke ruimte te kunnen bewegen (verkeer, OV en publiek vervoer).

In lijn met eerdere adviezen van de RvO worden belangrijke aspecten van de ouderen zorg in deze nota benadrukt. Welzijn is steeds een belangrijk criterium. Ouderen vragen op vrijwel alle terreinen om het voeren van eigen regie. De wens van de oudere om zo mogelijk zelfstandig zijn leven in te richten is naar ons inzicht een van de belangrijke thema's van de ouderen zorg. Ouderen willen zich kunnen voorbereiden op het kwetsbaarder worden. Hoe kunnen ze hun woonwensen blijvend invullen? Hoe kunnen zij invloed behouden wanneer intensievere zorg nodig is eerst thuis en later in een verpleegtehuis. Behoud van hun privacy en eigenwaarde is hierbij belangrijk. De premisse dat mantelzorgers en vrijwilligers veel kunnen opvangen, zal steeds meer een fictie blijken, temeer omdat het aantal alleenstaande ouderen aanzienlijk zal toenemen. Terecht signaleert de nota dat de schotten tussen de verschillende wetten goede en effectieve zorg in de weg staan. Terecht maakt de dialoognota gebruik van het kwetsbaarheid-model, zoals ook wordt gebruikt in het Healthy Ageing speerpunt van Noord-Nederland. Leeftijd is een slechtere voorspeller voor de zorgbehoeften van een individuele oudere.

Het huidige zorglandschap is zo complex geworden, dat een stelselwijziging onvermijdelijk lijkt. Laten we leren van de fouten bij de overheveling AWBZ en Jeugdzorg naar WIZ, ZvW en WMO. Extra aandacht blijft nodig voor de lage inkomensgroepen. Wanneer taken en bevoegdheden meer gedecentraliseerd worden naar gemeenten en/of regio's, dan moeten deze ook voldoende financiële middelen hiervoor krijgen. De verkapte bezuiniging bij de vorige stelselwijziging was desastreus.

Erken regionale verschillen

De dialoognota laat wel de kwantitatieve verschillen zien tussen de regio's, maar gaat niet in op de kwalitatieve verschillen. De ouderen zorg in Friesland of Twente heeft een heel ander karakter dan in Rotterdam of Amsterdam. De Waddeneilanden zijn wel zeer uitzonderlijk. Tradities zoals in Twente Noaberschap en de structuur van de bewoning zoals in Friesland met veel kleine kernen hebben grote invloed op de ouderen zorg.

Ouderen zorg heeft ook een duidelijk regionaal karakter. Friesland is zeer wel in staat de ouderen zorg als geheel vorm te geven. Nodig hiervoor zijn voldoende middelen en handreikingen vanuit het rijk. Handreikingen zoals de inrichting van de acute en chronische zorg. De houtskoolschets acute zorg is daarvoor een goede eerste stap. Standaardisatie van ICT-hulpmiddelen zal de onderhoudskosten verlagen en de integratie verhogen, onder meer door betere rapportage mogelijk te maken ook naar het ministerie.

De dagelijkse ouderen zorg ook met de inzet van vrijwilligers vindt plaats in het dorp of, zoals in de stad Groningen, in de wijk. Het scheidt de vertrouwde omgeving, die voor de ouderen zorg zo essentieel is. Wanneer nodig wordt naar een van de regionale ziekenhuizen of verpleegtehuizen verwezen. Hierbij mogen reistijden niet worden onderschat. Een patiënt van Dokkum naar het UMCG vervoeren neemt

zelfs met de ambulance een uur. Partners die een patiënt in een verpleegtehuis willen bezoeken zijn soms dagelijks uren met het openbaarvervoer kwijt.

Er is behoefte aan een heldere taakverdeling tussen rijksoverheid, regio en gemeente. Belangrijk is de democratische borging. In veel gevallen zeker op regionaal niveau is deze democratische borging zwak¹. Mede door de marktwerking is de inbrengen van belangrijke groepen burgers zoals de ouderen onvoldoende geborgd.

Noodzakelijk is de erkenning van de menselijke maat. De onmenselijkheid van de toeslagenaffaire heeft laten zien hoezeer burgers in de verdrukking kunnen komen door grootschalig overheidsbeleid. Het beleggen van de uitvoering binnen heldere beleidskaders bij de gemeentes vormt een waarborg voor passende oplossingen die aansluiten bij hun omgeving. Het zijn de gemeentes die nog het best de integrale dienstverlening aan de burger kunnen vormgeven soms met het adagium “wanneer het niet kan zoals het moet, dan moet het maar zoals het kan”.

Consequenties coronapandemie

De coronapandemie zal ongetwijfeld verregaande consequenties hebben ook voor de ouderenzorg. Deze consequenties zijn nog onduidelijk. Het zal innovaties versnellen en zal op termijn bezuinigingen noodzakelijk maken. Deze veranderingen zullen het meest bedreigend zijn voor de kwetsbare burgers. Het tast hun vertrouwde omgeving aan, en maakt hen nog afhankelijker van anderen. Het is belangrijk dat bepaald wordt welke minimale voorzieningen geborgd moeten blijven, te denken valt aan de geldautomaat, de brievenbus en de lokale supermarkt.

De woonvoorzieningen zullen, gedwongen door de maatschappelijke ontwikkelingen, sneller veranderen dan nu verwacht. Enerzijds zal nieuwe techniek in het huis komen, anderzijds zullen ouderen gestimuleerd worden te verhuizen naar nieuwe woonvormen. Het is belangrijk dat ouderen bij deze ontwikkelingen vroegtijdig betrokken worden.

Inzetten op efficiëntie en effectiviteit verhoging in de zorg zal onvermijdelijk zijn. De ambtelijke en met name bestuurlijke versnippering en overhead als gevolg van de marktwerking zouden als eerste aangepakt moeten worden zeker wanneer bezuinigingen ons dwingen tot het terugdringen van de kosten. Ook de invoering van eHealth is onvermijdelijk. Maar de oudere die de weg kwijtraakt door het web van ICT-applicaties zal een fysieke locatie moeten hebben, zoals in het dorpshuis, waar hij geholpen kan worden met de regels die de overheid hem oplegt bij voorbeeld voor de aanvraag van zijn rijbewijs.

Samenvattende aanbevelingen

- Ouderenzorg is meer dan medische zorg. De nota onderkent dit, maar het is zo belangrijk dat dit niet ongenoemd mag blijven. Het betreft ook wonen, vervoer en de inrichting van de publieke ruimte.
- Erkenning van de fundamentele verschillen tussen de metropool Holland en de regio. Deze verschillen kunnen en moeten blijven bestaan. Dat kan, immers de gehele ouderenzorg beperkt zich tot de eigen regio.

¹ Een dergelijk democratische borging kan gerealiseerd worden via de cliëntenraden en adviesraden voor het sociaal domein van de betrokken gemeentes.

- Nodig is een heldere taakverdeling tussen rijksoverheid, regio en gemeente. De dagelijkse zorg voor de oudere is veelal wijk-gebonden. De dagelijkse zorg is alleen goed vorm te geven binnen duidelijk kaders. Democratische controle op alle niveaus moet worden geborgd.
- Laten we leren van de fouten van de vorige stelselwijziging. Extra aandacht is nodig voor de lage inkomensgroepen. Wanneer taken en bevoegdheden meer gedecentraliseerd worden naar gemeenten en/of regio's, dan moeten deze ook voldoende financiële middelen hiervoor krijgen.
- Inzetten op transparantie voor de burger. Vooral kwetsbare burgers hebben last van de onoverzichtelijke regelgeving. Lokaal kan met de menselijke maat voor de individuele oudere het best een passende oplossing gevonden worden. Een fysiek loket in de wijk is hiervoor onmisbaar.
- De coronapandemie zal waarschijnlijk tot aanzienlijke maatschappelijke veranderingen leiden. Dit kan de vertrouwde omgeving van de oudere aantasten. Wij vragen erkenning voor deze problemen.

Ouderendelegatie Groningen/Friesland, 12 feb 2021.